

Pekka Sallila:

NOSTO LASKI

Onko tasa-arvoon todellista tahtoa?

Viime syksynä valmistunut OECD:n maatutkinta osoitti, että maineikkaassa aikuiskoulutuksessa on edelleen pahoja puutteita. Ainakin kahta niistä on pidettävä erityisen vakavana. Ensiksi nuorten ja vanhempien ikäluokkien välinen koulutusero on meillä OECD-maiden suurimpia. Toiseksi osallistuminen aikuiskoulutukseen keskittyy voimakkaasti hyväosaisiin ja hyvin koulutettuihin.

Parlamentaarisen aikuiskoulutustyöryhmän ehdottama ohjelma aikuisväestön koulutustason nostamiseksi on lupaava askel ikäpolviongelman korjaamisessa. Tämä ns. nosto-ohjelma koskee aikuisia, joilta puuttuu peruskoulun tai toisen asteen ammatillinen tutkinto tai joiden lukio-opinnot ovat jääneet kesken. Sen piiriin kuuluvat myös ne, joiden informaatiotekniikan taidot ovat puutteelliset.

Ohjelman vaivalloinen käsittely hallituksen budjettineuvotteluissa osoitti, että aikuiskoulutuksen merkitystä ei meillä vieläkään riittävästi ymmärretä. Ohjelmaa varten saatu määräraha jäi paljon työryhmän esittämää pienemmäksi. Opetusministeri Maija Rask ansaitsee joka tapauksessa tunnustuksen hankkeen saamisesta käyntiin jo ensi vuonna.

Kun harjoitettua aikuiskoulutuspolitiikkaa tarkastellaan koulutukseen osallistumisen näkökulmasta, sitä voi pitää sekä onnistuneena että epäonnistuneena. Aikuisten osallistumisen aste on maailman huippuluokkaa, 57 prosenttia. Samaan aikaan osallistumisen erot ovat suuret tai tavattoman suuret aikuisten koulutustason, työmarkkina-aseman tai ammattiaseman mukaan. Erot ovat selvät myös kaupungeissa ja maaseudulla asuvien välillä ja alueellisesti muutenkin.

Vapaalla sivistystyölle tasa-arvon tavoite on perinteisesti ollut yksi kaikkein tärkeimpiä arvoja. Nykyinen valtioapujärjestelmä on tämän tavoitteen kannalta vähintään ongelmallinen. Se ohjaa alan oppilaitokset keskinäiseen kilpailuun

määrällisistä suoritteista. Tämän takia toiminta suunnataan usein helppoihin kohderyhmiin ja maksukykyisiin asiakkaisiin.

Uusliberalistiseen henkeen nojautuva ohjaus- ja tukijärjestelmä on johtanut siihen, että myös vapaan sivistystyön palvelut yhä enemmän ohjautuvat niille, joilla on ennestään hyvä koulutus pohja, vakaa toimeentulo ja hyvät oppimisvalmiudet. Samaan aikaan jäävät sivuun ne, jotka eniten tarvitsisivat näitä palveluja parantaakseen mahdollisuuksiaan työmarkkinoilla, osallistuakseen yhteiskuntaelämään ja välttyäkseen syrjäytymiseltä.

Vapaan sivistystyön ohjaus- ja rahoitusjärjestelmää on syytä uudistaa, jotta osallistumisen tasa-arvo toteutuisi paremmin. Se voi tapahtua joko siten, että koko valtionapulaki avataan ja uudistetaan tai siten, että järjestelmää liitetään tasa-arvoa tukevia elementtejä. Jälkimmäinen vaihtoehto lienee realistinen, edellistäkin kannattaa yrittää.

Parlamentaarisen aikuiskoulutustyöryhmän esitysten jatkovalmistelussa on esillä tasa-arvotavoitteen kannalta mielenkiintoinen ns. suuntaviivapäätös. Suuntaviivoilla tarkoitetaan sellaisia tasa-arvoa ja moniarvoisuutta lisääviä sivistystyön erityistehtäviä, joille ei nykyisen rahoituksen ehtoilla ole maksukykyistä kysyntää tai joita muista syistä pidetään erityisen tärkeinä. Asian valmistelussa on puhuttu niin, että sivistystyön oppilaitoksille annettaisiin tavanomaisen rahoituksen lisäksi valtionapua, joka olisi sidottu suuntaviivapäätösten mukaisiin oppisisältöjä ja kohderyhmiä koskeviin tavoitteisiin. Suuntaviivojen asettaminen perustuisi laajapohjaiseen valmisteluun. Vapaa sivistystyö voisi tehdä nykyistä enemmän työtä vähemmän koulutettujen ja muiden erityisryhmien kanssa sekä yhteiskunnan kannalta tärkeiden oppisisältöjen alueella. Suuntaviivapäätösten valmistelutyölle on syytä toivottaa menestystä ja vauhtia.